

Сыргабаев С.Б.

**КЫРГЫЗСТАНДЫК ЖАШТАРДЫН ЭТНОУЛУТТУК ИДЕНТТҮҮЛҮГҮ:
СОЦИОЛОГИЯЛЫК ТАЛДОО**

Сыргабаев С.Б.

**ЭТНОНАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ КЫРГЫЗСТАНСКОЙ МОЛОДЕЖИ:
СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ**

S.B. Syrgabaev

THE ETHNIC IDENTITY OF THE KYRGYZ YOUTH: SOCIOLOGICAL ANALYSIS

УДК:316.7(575.2)

*Макалада кыргызстандык жаштардын этноулу-
тук иденттүүлүгү (“кимдиги”) талдоого алынган. Социо-
логиялык эмпирикалык маалыматтарга таянуу менен
автор заманбап жаштардын этноулултук иденттүүлү-
гүнүн жалпы социалдык иденттүүлүктөр портфелинде
ээлеген ордун, маанисин жана калыптануу өзгөчөлүктө-
рүн изилдеген.*

Негизги сөздөр: социалдык иденттүүлүктөр, этно-
улултук иденттүүлүк, этностук толеранттуулук жана
этнофобия.

*В статье рассматривается этнонациональная иден-
тичность кыргызстанской молодежи. Автор, опираясь на
социологические эмпирические данные, анализирует
значение и особенности этнонациональной идентичности
современной молодежи в контексте общей портфели
социальных идентичностей.*

Ключевые понятия: социальные идентичности, эт-
нонациональная идентичность, этническая толерант-
ность и этнофобия.

*The article discusses the ethno-national identity of
Kyrgyzstan's youth. Author, based on empirical sociological
data, analyzes the value and features of ethno-national identity
of today's youth in the context of the overall portfolio of social
identities.*

Key words: social identities, ethno-national identity,
ethnic tolerance and ethnophobia.

Маселе түйүнү. Транзиттик мезгил кыргыз-
стандыктарды инсандык деңгээлде гана эмес, бүткүл
социум өлчөмүндөгү социалдык-рухий таянычтарды,
жол көрсөтүүчү кандайдыр бир багыттоочторду
издөөгө мажбур кылды. Анткени буга чейин орун
алган жана социалдык карым-катнаштарды жөнгө
салып келген “кординаттар” тутумунун (мисалы,
коммунисттик идеология, социалисттик баалуулук-
тар, этностон жогору коюлган “советтик адам”
концепти ж.б.), ошондой эле аларды азыктандырып
турган тиешелүү социалдык жана мамлекеттик
институттардын жоюлуп кетиши, белгилүү деңгээл-
де иденттүүлүк (“кимдик”) таңкыстыгын жаратты.
Башкача айтканда, инсан коом мейкиндигиндеги
өзүнүн ордун жана жеке жашоо стратегиясын
аныктай турган, маселен, ошол эле “советтик коом”,
“советтик жаран” сыяктуу багыттоочторунан ажыра-
ды. Мындай деидеологиялашуу жана дендароолук
шарттарында жалпы коом, анын мүчөлөрү өзүнүн

мезгилдин талабына жооп берген “кимдигин”
издешин, тигил же бул топко таандык болуу сезими
аркылуу рухий таяныч табуу аракеттеринин күч
алышын табигый процесс катары бааласак болот.
Айрыкча, постсоветтик эгемендүүлүк мезгили
Кыргызстандагы этноулултук иденттүүлүккө жаңы
дем берип, маанисин кыйла арттырды. Замандын
шарданы менен улуттук аң-сезим ойгонуп, бүгүн
кыргыз эли өзүнүн тарыхый мурасына, маданиятына,
каада-салт, нарк-насилдерине жаңы нукта кайрадан
кайрылып, аңдап-түшүнүүнүн жана этноулултук
кимдигин калыптандыруунун үстүндө десек
жаңылышпайбыз.

Мына ушул өңүттөн алганда, биздин көңүлдү,
биринчи кезекте, Кыргыз мамлекетинин келечегинин
кыртышы даярдалып жаткан социалдык катмар –
жаш муун өзүнө бурат. Анүстүнө коомдук сахнага
жаңы – кыргызстандык жаштардын алгачкы пост-
советтик мууну да чыга келди. Келечектин дүрмөтүн
өзүнө камтыган бул маанилүү социалдык топтун
коомдук аң-сезимин, максаттарын, мүдөө-талапта-
рын, баалуулуктар тутумун, деги эле жашоо страте-
гияларын жана эң башкысы иденттүүлүк өзгөчө-
лүктөрүн аныктай билүү – бүтүндөй социумдун
болочогун көрө билүү дегенди түшүндүрөт.
Статистикалык аспектте алганда да бул катмардын
зор демографиялык ресурс экендигине ынанабыз.
Маселен, Кыргыз Республикасынын Улултук статис-
тикалык комитетинин маалыматтарына таянсак,
2014-жылдын башына карата 14-28 жаштагы
жарандардын саны 1 млн. 676 миң адамды түзгөн.
Мындан тышкары, акыркы 6 жылдын ичиндеги
көрсөткүчтөрдүн динамикасы жаш муундун көлөмү
жыл сайын арбып жатканын айгинелейт [3].

**Этноулултук иденттүүлүк: түшүнүккө
тактоолор.** Өзөктүк маселени социологиялык тал-
доого алуудан мурда анын илимий аспекттеги
аныктамасына токтолуп, айрым тактоолорду жасай
кетүү максатка ылайыктуу. Дегенибиз, биз “улут”
категориясын бул макаланын алкагында тигил же
бул этностко (мисалы, кыргыз же орус) таандыктык
сезими эмес, белгилүү бир географиялык чектердин
алкагындагы коомчулукту чагылдырган саясий
түшүнүк иретинде кароону эп көрдүк. Бир катар
олуттуу илимий адабияттарда “улут” (нация)
категориясы “мамлекет” түшүнүгү менен эриш-аркак

колдонулуп жүрөт [5]. Бул түшүнүктөрдүн тыгыз байланышта каралышы терең демократиялашкан батыш коомдору үчүн (мис., АКШ, Батыш Европа өлкөлөрү) мүнөздүү көрүнүш. Ал эми “*этноулуттук иденттүүлүк*” (б.а. этностук) тууралуу айта турган болсок, ал – инсандын (же социалдык топтун) өзүн тигил же бул этноско айкалыштыруу, таандык кылуу сезими, ошондой эле ушул этноско мүнөздүү тилге, маданиятка, тарыхка, географиялык аймакка, мамлекеттүүлүккө байланыштуу түшүнүктөрдүн, эмоциялык мамилелердин жыйындысы [1]. Тиешелүү шарттарда инсан ушул түшүнүктөрдүн (жана этностун) кызыкчылыгы үчүн белгилүү аракеттерге барууга даярдыгын да буга кошумчалай кетсек болот.

Эмпирикалык талдоого ыңгайлаштыруу максатында этноулуттук иденттүүлүктүн эки түрүн бөлүп караган элек: 1) нормалдуу (позитивдүү) иденттүүлүк. Ага ылайык инсанда өзүнүн этносу жөнүндө түшүнүктөр жана тиешелүү эмоционалдык сезимдер позитивдүү нукта орун алат. Маселен, жаштар арасында бул аша чаппаган, агрессивдүү эмес мекенчилдик сезими, “бөлөктөргө” (башка этностун өкүлдөрүнө) карата сабырдуулукту (толеранттуулукту же интолеранттуулукту) көрсөтүү болушу мүмкүн; 2) терс иденттүүлүк – өзү тууралуу негативдүү түшүнүктөрдүн негизинде курулат. Мисалы, өзүнүн жашоосун жакшы жакка өзгөртө албагандык, өкүнүч сезими, “тышкы душмандар” жөнүндө стереотиптер, “бөлөктөргө” карата кастык сезимдеринин негизинде биригүүгө даярдык. Мындай иденттүүлүккө коркунуч сезимдери (фобия), алга умтулуучу мотивациянын жоктугу, этнос катары өзүн кемсинтүү, уялуу да мүнөздүү болушу ыктымал [4, 60-77]. Терс этностук иденттүүлүк улутчулдукка кыртыш даярдай турган кубулуш экендигин кошумчаласак болот.

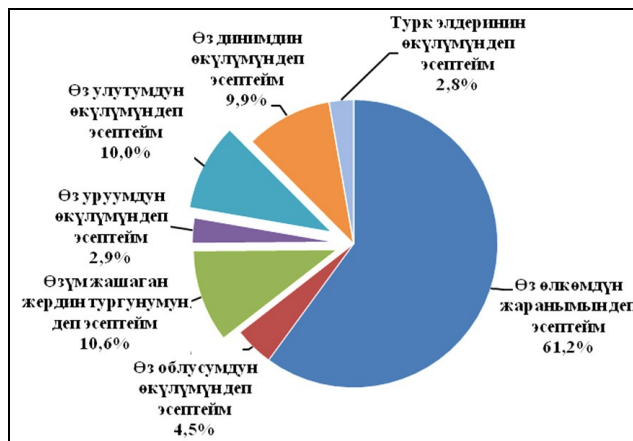
Жаштардын этноулуттук иденттүүлүгү: күңгөйү жана тескейи. Эмесе, конкреттүү социологиялык изилдөөнүн жыйынтыктарына таянып, калктын калың катмарын түзгөн жана улуу (“советтик”) муундан айырмаланып, сапаттык жаңы саясий-экономикалык жана социомаданий шарттарда өсүп жаткан жаштардын этноулуттук кимдигине токтололу. Бул максатта, 2014-жылдын апрель-май айларында, Кыргыз-Түрк «Манас» университетинин социология бөлүмүнүн базасында ишке ашырылган социологиялык изилдөөнүн маалыматтарына кайрылсак. Ал эми автор изилдөөчүлөр тобунун катарына кирген. Аталган социологиялык изилдөөнүн алкагында Кыргыз Республикасынын жети облусунан жалпы 2000 адам сурамжыланып, алардын ичинен биз талдай турган 14-28 курактагы “жаштар” категориясы изилденген массивдин 43,1 пайызын же 861 адамды түзгөн. Респонденттер социалдык-демографиялык белгилерине жараша төмөнкүдөй бөлүштүрүлгөн (адамдар абсолюттук сан жана пайыз менен): эркек – 415 (48,2%), аял – 446 (51,8%); 14-17

жаш – 208 (24,2%), 18-23 жаш – 354 (41,1%), 24-28 жаш – 299 (34,7%); кыргыздар – 629 (73,1%), орустар – 51 (5,9%), өзбектер – 109 (12,7%); башка этностор – 72 (8,4%); шаардыктар – 263 (30,4%), айылдыктар – 598 (69,5%); ал эми аймактар боюнча Баткен – 73 (8,5%); Ош облусу жана Ош ш. – 230 (26,7%); Жалал-Абад – 170 (19,7%); Нарын – 38 (4,4%); Ысык-Көл – 63 (7,3%); Талас – 36 (4,2%); Чүй – 123 (14,3%); Бишкек ш. – 128 (14,9).

Эмпирикалык талдоону натыйжалуу ишке ашыруу максатында этноулуттук иденттүүлүктү аныктай турган индикаторлорду (көрсөткүчтөрдү) ажыратып алуу максатка ылайыктуу. Буларга төмөнкүлөрдү киргизсек болот: 1) *тикелей индикаторлор* – этноулуттук иденттүүлүктүн инсандын жалпы иденттүүлүк портфелинде ээлеген орду, даражасы; башка этностук топторго карата мамиле (толеранттуулук же интолеранттуулук деңгээли); 2) *каймана индикаторлор* – этностордун укуктук талаадагы орду, макамы тууралуу туруктуу пикирлер (стереотиптер); жашаган жерине (отурукташкан географиялык территорияга) жана уруусуна жакындык сезими.

Изилдөөнүн алкагында респонденттердин жалпы иденттүүлүк портфелин антыктоого багытталган “*Сиз өзүңүздү биринчи кезекте ким деп эсептейсиз?*” деген суроо берилген эле. Алынган жооптор төмөнкү – 1-чи диаграммада таасын чагылдырылат.

1-диаграмма. Жаш кыргызстандыктардын иденттүүлүк портфели

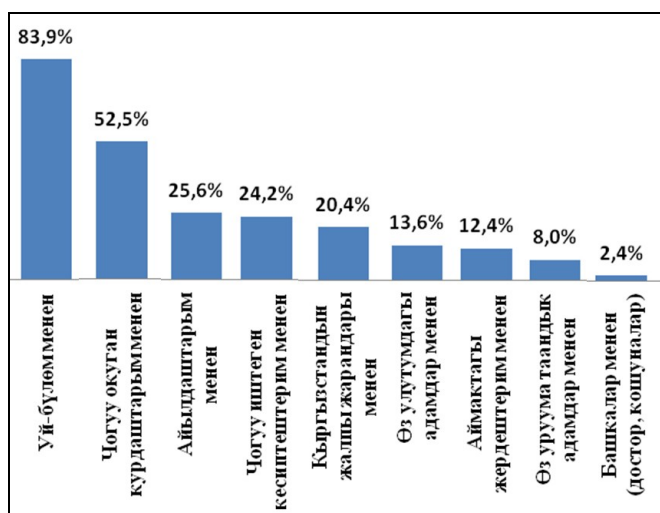

Келтирилген 1-чи диаграммадан жаштардын аңсезиминде жарандык иденттүүлүктүн басымдуулук кылганы дароо эле байкалат. Ал эми этноиденттүүлүктүн орду анчейин орчундуу эместей сезилет. Бирок, эгерде биз жогоруда белгиленгендей, этноиденттүүлүктүн каймана индикаторлору катары инсандын жашаган географиялык аймагына жана уруусуна тартылуусун эске алсак, анда бул иденттүүлүк формасынын мааниси кыйла артат. Муну изилдөөнүн кийинки жыйынтыктары, тактап айткан-

да, “Сиз төмөнкүлөрдүн кайсылары менен көбүрөөк тыгыз байланышты сезесиз?” аттуу соңку соболго берилген жооптор далилдеп турат. Мисалы, 2-диаграммадан көрүп тургандай, респонденттердин 13,6% “өз улутуна”, 12,4% “аймактагы жердештерине”, ал эми 8,0% “өз уруусуна” тыгыз байланышты сезээрин айткан. Белгиленген логикага ылайык булардын суммардык эсебин эске ала турган болсок, анда респонденттердин дээрлик 39 пайыздан ашыгы мына ушундай жол менен өздөрүнүн этноулуттук иденттүүлүгүн айгинеледи деп айтууга мүмкүн.

Бул жагдайга сурамжылангандардын этностук таандыгы аркылуу көз салсак, айрым өзгөчөлүктөр чыга келди. Мисалы, өзбек жаштары кыргыз теңтуштарына салыштырмалуу “өз этносуна карата” тыгыз байланышты дээрлик эки эсе көбүрөөк сезишет, ошондой эле эки эсе көп “өз этносумдун өкүлүмүн” деп эсептешет. Демек, иденттүүлүктүн бул тиби заманбап жаштардын аң сезиминде олуттуу ролду ойнойт деген бүтүмгө келебиз.

2-диаграмма. “Ким менен көбүрөөк тыгыз байланышты сезесиз?”*

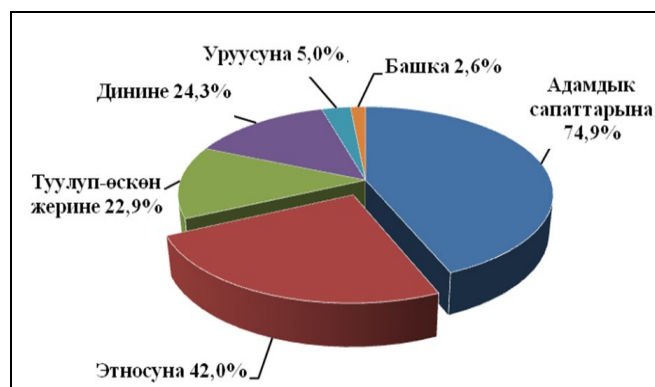
*жооп берүүдө респонденттер бир нече вариантты белгилешкен.

Ой жүгүртүүнүн ушул өңүтүн уланта турган болсок, анда биз респонденттердин жообундагы белгилүү деңгээлдеги амбиваленттүүлүктү (“эки жактуулук”, “карама-каршылыктуулук”) да көрө алабыз. Маселен, изилденген кыргызстандык жаштардын жалпы иденттүүлүк портфелинде жарандык жана этноулуттук иденттүүлүктөрдүн салмагынын олуттуулугу байкалганы менен, улан-кыздар тыгыз байланышты биринчи кезекте жакынкы топтук чөйрөсүнө, атап айтканда, “үй-бүлөсүнө”, “чогуу окуган курдаштарына”, “кесиптештерине” жана “айылдаштарына” карата сезишет (2-диаграмманы караңыз). Бул логиканын учугун улай, жаштардын этноулуттук иденттүүлүгүн алардын жашоодогу таянычтарына карата ишеними аркылуу талдап

көргөндө да жогорудагы пикирлер кыйла деңгээлде тастыкталды. Башкача айтканда, респонденттер жашоодо колдоосуна көбүрөөк ишене тургандардын тегерегин кайра эле жакынкы социалдык топтор түзүп олтурат. Мисалы, тиешелүү суроого жооп берип жатып жаштар биринчи кезекте ата-энесинин (36,4%), үй-бүлөсүнүн (23,8%) колдоосуна жана жеке өзүнө ишенээрин (26,3%) айтышкан. Респонденттердин бул ишеним “тактасында” уруулаштарына (1,1%), улутташтарына (2,4%), мамлекетке (8,0%) дээрлик орун жоктой сезилет.

Сурамжылоонун алкагында берилген кийинки суроолор жаштардын этноиденттүүлүгүнүн ордун тактоого жардам берди. Маселен, кыргызстандык жаштар бейтааныш бирөө менен маектешип калса, анын “адамдык сапаттарынан” кийин эле “этносуна” көбүрөөк көңүл бурарын изилдөөнүн жыйынтыктары айкындады. Респонденттердин пикиринин бөлүштүрүлүшү 3-диаграммада чагылдырылган.

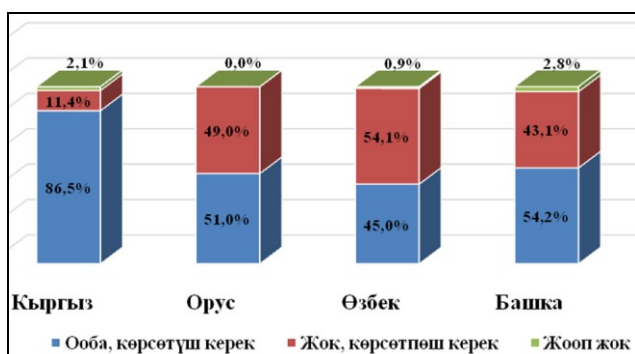
3-диаграмма. “Бейтааныш адам менен маектешүүдө анын эмнеси көбүрөөк көңүл бурасыз?”*

*жооп берүүдө респонденттер бир нече вариантты белгилешкен.

Талдоону улантсак. Белгилүү болгондой, эксперттик чөйрөлөрдө жарандык паспорттон “улут” деген графаны алып таштоо керектеги жөнүндө талкуулар жүрүп келет. Бул жалпы жарандык иденттүүлүктүн жаралышына өбөлгө түзүүчү шарт деп эсептелип, буга далилдердин бири катары АКШнын тажрыйбасы аталууда. Албетте мындай аргументтерде жүйөлүү маани бар. Бирок, АКШга “америкалык” деген жана этностон жогору коюлган жарандык иденттүүлүккө жетишүүгө башка да уникалдуу факторлор (мисалы, тарыхый шарттар, экономикалык тутум, коомдук ченемдер, калктын демографиялык курамы ж.б.) тасир эткенин эстен чыгарбоо керек [5]. Мына ушул нукта респонденттерге соңку суроо сунушталган эле.

4-диаграмма. “Кыргыз Республикасынын жарандык паспортунда улутту көрсөтүүнүн канчалык денгээлде зарылдыгы бар деп ойлойсуз?”

Аталган суроого сурамжыланган жаштардын жалпы массивинин 76,4 пайызы “ооба, көрсөтүш керек” деп жооп берсе, “жок көрсөтпөш” керек дегендердин үлүшү 21,7% түзгөн (жооп бербегендердин көлөмү 1,8% барабар). Эгерде изилдөөнүн жыйынтыктарына респонденттердин этностук белгиси аркылуу сереп салсак, анда жогоруда үстөмдүк кылган тенденция кыргыз жаштарынын арасында алда канча күчтүү экендиги байкалат (4-диаграмманы караңыз). Ошондой эле, жаш кыргыздардын жарандык паспортто “улут” графасын көрсөтүү же алып таштоого карата пикири бир жактуулугу менен өзгөчөлөнсө, орус, өзбек жана башка этностук топтордун өкүлдөрүнүн көз карашы карама-каршы эки уюлга бөлүнүп тургандыгын даана көрө алабыз. Ал эми паспортто “улутту” көрсөтүү керек деген басымдуу пикирди тутунган кыргыз улан-кыздары мунун негизги себебин “кыргызстандык жарандардын этностук таандыгын билүү үчүн” (53,7%) зарылдык деп түшүндүргөн.

Мына жогоруда биз жүргүзгөн талдоо иденттүүлүктүн татаал кубулуш экендигин таасын чагылдырып турат. Инсандын же социалдык топтун тигил же бул иденттүүлүктүн тибине өзүн ыйгарышын тикелей көрсөткүчтөр менен катар каймана индикаторлордун жардамы аркылуу комплекстүү айкындоо иштиктүү ыкма экендигине күбө болдук. Бул каймана көрсөткүчтөр жаштардын жалпы иденттүүлүк матрицасында биз изилдеп жаткан этноулуттук кимдиктин орду олутуу деген баштапкы тыянагыбызды бекемдеп, далилдегенге мүмкүнчүлүк берди.

Кыргызстандын полиэтностук шарттарында тигил же бул этностун, эреже катары ошол калктын басымдуу бөлүгүн түзгөн титулдук улуттун макамы, укуктук мейкиндиктеги орду талылуу маселелердин бири. Бул жагдай күнүмдүк тиричилик денгээлинде “мамлекетте ким үстөмдүк кылыш керек” деген жөнөкөйлөштүрүлгөн стереотиптерге байланыштуу жашап келет жана аны белгилүү даражада этносабырдуулукту чагылдырган көрсөткүч да катары кароо мүмкүн. Андыктан бул маселени талдоо бизге этноулуттук иденттүүлүктүн дагы бир “кырын” таап

бере турган курал болуп эсептелет. Социологиялык изилдөөнүн кийинки суроосу мына ушуну көздөгөн болчу.

1-таблица.

Этностордун укуктук макамы тууралуу пикирлерге карата респонденттердин мамилеси

Пикирлер	Кол-дойм	Жарым-жартылай кол-дойм	Кол-добойм	Жооп жок
Кыргызстан кыргыздардын гана мамлекети болуш керек	44,5%	20,7%	33,3%	1,5%
Кыргызстанда кыргыздардын укугу жана жоопкерчилиги башка улуттарга караганда көбүрөөк болушу керек	49,0%	21,1%	28,0%	1,6%
Кыргызстан көп улуттуу өлкө, андагы бардык этностор тең укуктуу болушу керек	55,9%	29,2%	13,0%	2,0%
Кыргызстандын көп улуттуу өлкө болгону – мамлекеттин артыкчылыгы	44,3%	37,3%	16,0%	2,4%
Кыргызстандын көп улуттуу өлкө болгону мамлекет үчүн көйгөйлөрдү жаратат	27,1%	37,0%	33,3%	2,6%
Кыргызстанда кыргыздар башка этносторду өзүнүн айланасында бириктирген өзөктүк улут болушу керек	49,8%	31,7%	15,8%	2,6%

1-чи таблицанда келтирилген көрсөткүчтөр сурамжыланган кыргызстандык жаш муундун жалпы массивине тиешелүү. Өзөктүк улут – кыргыздардын жана башка этностук топтордун укуктук талаадагы макамына баа берүүдөгү респонденттердин пикиринде кайчы тенденция орун алганы байкалат. Биринчи тарап кыргыздардын укугун жогорку тепкичке койсо, ошондой эле үлүштөгү экинчи тарап этностордун тең укуктуулугуна басым жасап, полиэтностуулукту мамлекеттин артыкчылыгы катары баалайт.

Бул жагдайды тереңдетип талдоо максатында фактордук анализ ыкмасын колдонгон элек. Бизди биринчи кезекте, изилдөөнүн тандамасынын негизги бөлүгүн түзгөн кыргыз жаштарынын этноукуктук көз караштары кызыктырды. Сурамжылангандар

1-чү таблицанда көрсөтүлгөн пикирлерге карата көз караштарынын негизинде жана фактордук анализ ыкмасына ылайык атайын эсептелип чыкан корреляция коэффициенттеринин маанисине жараша топторго (факторлорго) ажыратылды. Натыйжада изилденген кыргыз жаштарынын ичинен этносабырдуулук жана этноөзүмчүлдүк багыттарына карай үстөмдүк кылган үч топту бөлүп алууга мүмкүн болду. Биз аларды “этносабырдуулар”, “этнофобдор” (фобия – грек сөзүнөн, бир нерсени жек көрүү, коркуу деген мааниде) жана “прогрессивдүүлөр” деп шарттуу түрдө атап койдук.

2-таблица.

Кыргыз жаштарынын алкагындагы фактордук анализдин жыйынтыктары

	Пикирлер	Корреляция коэффициенттери*
1-топ. “Этнофобдор” (орточо эсеп менен үлүшү 44,5%)	Кыргызстан кыргыздардын гана мамлекети болуш керек	0,8
	Кыргызстанда кыргыздардын укугу жана жоопкерчилиги башка улуттарга караганда көбүрөөк болушу керек	0,8
	Кыргызстандын көп улуттуу өлкө болгону мамлекет үчүн көйгөйлөрдү жаратат	0,6
2-топ. “Этносабырдуулар” (орточо эсеп менен үлүшү 37,1%)	Кыргызстан көп улуттуу өлкө, андагы бардык этностор тең укуктуу болушу керек	0,7
	Кыргызстандын көп улуттуу өлкө болгону – мамлекеттин артыкчылыгы	0,7
3-топ. “Прогрессивдүүлөр” (орточо эсеп менен үлүшү 18,4%)	Кыргызстанда кыргыздар башка этносторду өзүнүн айланасында бириктирген өзөктүк улут болушу керек	0,5
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.		
*корреляция коэффициентинин мааниси -1ден 1ге чейинки диапазондо орун алат. “1” – коэффициенттин эң чоң мааниси.		

“Этнофобдор” жана “этносабырдуулардын” көз караштарынын мазмуну белгилүү деңгээлде айкын

болсо, “прогрессивдүүлөрдүн” позициясы анчалык ачык эмес. Анткени, фактордук талдоо көрсөткөндөй, бир эле мезгилде этноцентристтик багыттагы 1-чи жана толеранттуу 2-чи топтун да өкүлдөрүнүн арасынан “прогрессивдүү”, б.а. “кыргыздар башка этносторду өзүнүн айланасында бириктирген өзөктүк улут болушу керек” деген пикирди кармангандардын да үлүшү олуттуу болуп чыкты. Ошондуктан аларды өзүнчө үчүнчү – “прогрессивдүүлөр” тобуна бөлүп коюну туура көрдүк. Ошол эле учурда 3-топ өзүнүн көз караштары боюнча этносабырдууларга жакыныраак турганы да анык. Бул талдоону кыргыз жаштарынын билимдик, жыныстык, аймактык өзгөчөлүктөрүнүн кесилишинде да улантып көрүп, мындай тенденция респонденттердин дээрлик бардык демографиялык топторунда орун алганына ынандык.

Корутундулар. Ошентип, кыргызстандык жаштардын этноулуттук кимдигинин табиятына социологиялык өнүткөн сарасеп салып, анын өзгөчөлүктөрүн ачып көрсөтүүгө далалат кылдык. Жүзөгө ашырылган социологиялык талдоонун натыйжасында төмөнкүдөй тыянактарга келдик:

- Кыргызстан жаштарынын жалпы иденттүүлүк портфелинде этноулуттук иденттүүлүк (жарандык кимдик менен катар эле) артыкчылыктуу орунду ээлейт;

- жаш кыргызстандыктар макродеңгээлде этноулуттук иденттүүлүктүн үстөмдүгүн жарыялаганы менен, микродеңгээлде алар үчүн жакынкы социалдык топтук чөйрө (үй-бүлө/ат-эне, дос-курдаштар, кесиптештер, айылдаштар) маанилүү ролду ойнойт. Буларга карата ишеним деңгээли өтө жогорку чекте болсо, мамлекеттик институттар, тескерисинче, жаштардын ишеним дефицитине кириптер болууда;

- жаштардын коомдук аң-сезиминде этноулуттук иденттүүлүктүн жалпы салмагы олуттуу, бирок ал бирдей деңгээлде орун алган эмес. Бир катар индикаторлордун негизинде айкындалган этноиденттүүлүктүн мүнөздүүлүгү жана өзгөчөлүктөрү инсандардын социалдык-демографиялык белгилерине байланыштуу экени аныкталды. Ушул көз караштан алганда, кыргыз жаштарынын этноиденттүүлүгү изилдөөдө камтылган башка этностук топторго салыштырмалуу алда канча күчтүүрөөк калыптангандыгы тууралуу жыйынтыкка келебиз. Себеби кыргыз улан-кыздарынын инсандар аралык мамилелер тутумунда “этнос” маркеринин күчтүү таасири көрүнөт. Маселен, жаш кыргыздардын дээрлик төрттөн үчү жарандык паспортто “улут” графасынын көрсөтүлүшүн колдойт;

- кыргызстандык жаштардын этноулуттук иденттүүлүгүн жарым-жартылай гана позитивдүү мүнөзгө ээ деп айтууга болот. Себеби ал өзүнө терс сапаттарды да камтып турат. Буга этностор аралык мамилелер тутумунда орун алган жаштардагы интолерантуулуктун (сабырсыздыктын) бир кыйла сезилерлик деңгээли жана этнофобиянын (жана

этноцентризмдин) айрым элементтери күбө. Бул терс жагдай кыргыз жаштарында салыштырмалуу айкыныраак байкалат. Андыктан этностор аралык мамилелер тутумундагы жагдайды позитивдүү нукка сала турган иш-чараларды жигердештирүү зарыл.

Адабияттар:

1. Гражданская, этническая и региональная идентичность: вчера, сегодня, завтра / рук. проекта и отв. ред. Л.М. Дробижева.- М.: Российская политическая энциклопедия, 2013. – 485 с.
2. Кыргыз Республикасында элдин биримдигин жана этностор аралык мамилелерди чындоо концепциясы. Бишкек, 2013 (http://www.president.kg/files/docs/krda_eldin_birimdigin_jana_etnostor_aralyk_mamilelerdi_chy)
3. Национальный статистический комитет КР. Молодежь в Кыргызской Республике, 2009-2013. Статистический сборник. - Бишкек, 2014г. – 244 с.
4. Солдатова Г.У., Нестик Т.А., Шайгерова Л.А. Принципы формирования толерантности и управления рисками ксенофобии // Национальный психологический журнал. – 2011. – №2(6). – С.60-79 (http://npsyj.ru/pdf/npj_no06_2011/npj_no06_2011_60-79.pdf, маалыматка кайрылуу күнү 20.12.2015)
5. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / Пер. с англ. А. Башкирова. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. – 635 с.

Рецензент: к.полит.н., доцент Сейитбаев Б.Т.